

Vitenskapelig navn: *Persicaria amphibia* (L.) Delarbre

Norsk navn: Vasslirekne

Familie: Polygonaceae - Slireknefamilien

Artsbeskrivelse

Vasslirekne *Persicaria amphibia* er en stor og grovvokst plante som kan være flytende med lange stengler og flyteblad i vann (nymphaeide) (figur 1), eller stå på tørt land. I det siste tilfellet er plantene vanligvis ganske lave og krypende (figur 2), dessuten blomstrer de ikke i samme grad i det terrestriske habitatet. Plantene i vann har bladverk om lag uten hår, mens landplantene ofte har hårete blad. På fuktig grunn, eller på strand som er nylig tørrlagt, kan det være intermediært utformete planter. Artsnavnet 'amphibia' betyr en som er tilpasset et omskiftelig liv i og utenfor vann, og vasslirekne lever helt opp til dette. Få vannboende arter er så omskiftelige i habitus.

Figur 1. Vasslirekne *Persicaria amphibia*. Stor koloni med rikt blomstrende planter. Nordre Øyeren, Akershus. Foto: ©Birna Rørslett.

Vass-slirekne har lange, seige og forgreinete stengler som gjør at planten raskt kan danne store kolonier.

Flytebladene er opp til 17 cm lange og gjerne 1-3 cm brede, med tydelig bladspiss og tverr bladbasis. De har en hovednerve med sidenerver som går ut på skrå oppover, dvs. fjærnervet (figur 1). Bladkanten kan ha korte hår. Bladstilkene er omsluttet av en slire (*ochrea*) med hinneaktig kant og ofte sekundært utvikling av små, røde røtter nederst (figur 4 og 5). Den hinneaktige kanten går hurtig i oppløsning, så den finnes bare på unge skudd.

Landformene har om lag sittende blader langs hele stengelen. Vannformen har stilkete flyteblad i øvre del mens stenglene forøvrig er bladløse (figur 3).

Vannformen blomstrer alltid rikt. Blomsterakset er kjevleformet, tykt og kan bli 3-4 cm langt på en stilk som hever akset over vannoverflaten. Blomstene er nokså små med rosa kronblad (figur 6). Fruktene er små, trekantede nøtter. Landformen kan være delvis særbu (Partridge 2001).

Landformen av vasslirekne er ofte delvis nedliggende og krypende (figur 2), og har bladrike stengler med matt grågrønne, ofte hårete blad. Den blomstrer ved endestilte aks, men ofte uteblir blomstene helt.

Landformen kan vokse som ugras på veikanter, i åkre og på brakkmark, ikke sjelden på svært tørre steder som her i en veifylling. Dersom slike planter flyttes til et vannmiljø så skifter de helt utseende. De store forskjellene i utseende er altså rent miljøbetinget og er ikke uttrykk for nedarvede egenskaper.

Under vann danner de bladløse stenglene av vass-slirekne nærmest en mangrove-liknende jungel (figur 3). Stenglene er tykke og seige så de tåler stor mekanisk påkjenning. Teppet av flyteblad på vannoverflaten skaper et halvmørke i vannet under.

Figur 2. Landformen av vasslirekne. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 3. Under vann står de bladløse stenglene av vasslirekne som en tett jungel. Kalvsjø, Lunner. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 4. Den unge sliren er tydelig hinnekantet langs øvre kant. Landformene kan ha hår på sliren, mens vannformenes slire stort sett er helt glatt. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 5. Slire med hinnekant og adventivrøtter i nederkant. Denne type slire, kjennetegnet for slireknefamilien, er dannet ved to øreblad som er sammenvokst omkring stengelen. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 6. Blomstene sitter tettpakket i et endestilt aks. Foto: ©Birna Rørslett.

Blomstene har et hvitt eller ofte rosa blomsterdekke (figur 6) med 5 kronbladfliker, 2 grifler sammenvokst halvveis opp og 5 støvbærere. Spesielt landformene kan ha hannsterile blomster med aborterte støvknapper og er derfor funksjonelt bare hunnlige (Partridge 2001). Opptil 50 % av en bestand kan være hannsteril. Frøsetting er derfor ofte sporadisk.

Vegetativ formering med rotstokk og krypende stengel er svært effektiv slik at arten kan danne svære sammenhengende bestander, spesielt i mer sakteflytende elver (Partridge 2001, Schou m.fl. 2017).

Tidligere ble vasslirekne omtalt som en «smalbladet *Potamogeton*», før Linné i 1753 beskrev arten under navnet *Polygonum amphibium* L. Den store slekten *Polygonum* ble allerede på 1700-tallet forsøksvis splittet i mindre slekter, og denne oppsplittingen er stort sett akseptert i nyere tid. I lang tid ble rekombinasjonen *P. amphibia* tilskrevet den amerikanske botanikeren A. Gray i 1821, men det har vist seg at franskmannen A. Delarbre hadde gjort den samme navneendringen allerede i 1800. Korrekt vitenskapelig navn er altså *Persicaria amphibia* (L.) Delarbre¹

¹ Fordi både Gray og Delarbre mente samme art, skal den fullstendige autorkombinasjonen være (L.)Delarbre, **ikke** (L.)Delarbre non Gray

Økologi

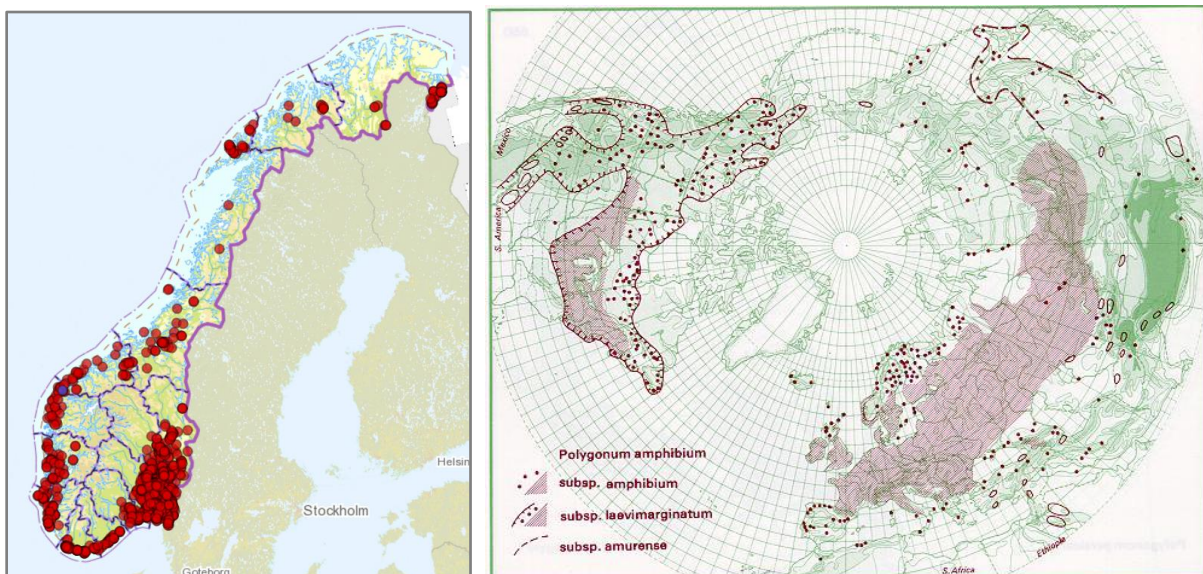
Vasslirekne vokser i sakteflytende elver, dammer og innsjøer med ulik trofegrad, men finnes ikke i sterkt dystrofe eller på de mest oligotrofe lokalitetene (Partridge 2001, Lid og Lid 2005, Schou m.fl. 2017). Den vokser ofte på minerogen bunn, mer sjelden på sterkt organisk preget substrat. Flytebladplantene kan forekomme ut til 1-2 m vanddyp, hvorfra stenglene når opp til vannoverflaten. Størst utvikling får arten på lokaliteter med god næringstilgang (Partridge 2001). I Svanevatn i Pasvikelva, Sør-Varanger, dekket en blomstrende bestand av vasslirekne et areal på mer enn 4000 m² (Moiseenko m.fl.).

Vasslirekne tåler en del vind- og bølgepåvirkning, men er sjelden å se på sterkt eksponerte strand-avsnitt. Den tåler noe saltpåvirkning og kan finnes i brakkvannsområder. Som landform kan den en dog finnes på havstrender.

Landformene sprer seg ofte inn fra nærliggende akvatiske kolonier, men kan i tillegg forekomme mer selvstendig uten åpenbar tilknytning til elver og innsjøer. Slike landformer kan raskt danne omfattende bestander grunnet lateral vekst fra den krypende rotstokken, og er nevnt å kunne være et alvorlig og vanskelig bekjempbart ugras (Partridge 2001, Gitsopolous m.fl. 2013). Ulike former for mekanisk fjerning vil bare bidra til økt spredning fordi rot- og stengelfragmenter hurtig vokser opp til nye planter.

Utbredelse

Vasslirekne finnes over det aller meste av landet, men er markant vanligere i Sør-Norge. Kjerneområdet er lavlandet på Østlandet. Den går opp til 670 moh. (Lid og Lid 2005). Arten er vanlig over hele Europa og har en vid, amfiatlantisk og sirkumboreal utbredelse.

Figur 7. Utbredelsen av vasslirekne i Norge (artskart.no, hentet 25.10.2019) (venstre) og på den nordlige halvkule (Hultén og Fries 1986) (høyre).

Synonym

Polygonum amphibium L., *Persicaria amphibia* (L.) Gray

Hovedkjennetegn

Vasslirekne kjennetegnes ved:

- lange, forgreinetede stengler med smale, mørkt grønne og oftest glatte flyteblad (vannform)
- krypende, delvis nedliggende stengler med grågrønne, finhårete blad (landform)
- rosa-røde blomster i et kort, tykt aks ofte endestilt (land- og vannformer)
- bladslire med hinnekant som visner raskt
- ofte sekundære små røtter i nederkant av slire (særlig hos vannformen)
- bladene langsmale med bred, tverr eller hjerteformet grunn og tydelig spiss
- bladene er fjærnervet med en tydelig midtnerve som er utstående på undersiden av bladet

Forvekslingsarter

I blomstring kan vannformen av vasslirekne knapt forveksles med noen andre arter i vår flora. Når den ikke blomstrer, skilles vasslirekne fra alle tjønnaks-arter *Potamogeton* spp. med flyteblad ved å ha tydelig fjærnervete blad med en markant, utstående midtnerve. Flytebladsformer av vassgro *Alisma plantago-aquatica* kan ha liknende nervatur, men aldri en så tydelig hovednerve og mangler dessuten en forgreinet stengel og slire ved bladfestet. Flytegro *Luronium natans* har butte flyteblad og båndsmale undervannsblad, noe som skiller den lett fra vasslirekne.

Landformene av vasslirekne skilles fra alle andre slirekne-arter ved å ha spisse, nokså jevnsmale blad med tverr bladbasis og hinnekantet slire. På denne vekstformen er bladene ofte om lag sittende.

Referanser

- Gitsopoulos, T.K., Vasilakoglou, I. og Tsoktouridis, G. 2013: *Persicaria Amphibia*, a Serious Terrestrial Weed in Northern Greece: A Combined Molecular and Morphological Approach to Identification and Taxonomy, *Biotechnology & Biotechnological Equipment*, 27:6, 4236-4242, DOI: 10.5504/BBEQ.2013.0088
- Hultén, E. og Fries, M. 1986. Atlas of North European Vascular Plants north of the Tropic of Cancer. Koeltz Scientific Books, Königstein, 498 s
- Lid, J. og Lid, D.T. 2005. Norsk flora. Det Norske Samlaget. 7. utg. Red. Reidar Elven.
- Moiseenko, T. (INEP); Mjelde, M.; Brandrud, T.E.; Brettum, P.; Dauvaltar, V. (INEP); Kagan, L. (INEP); Kashulin, N. (INEP); Kudriavtseva, L. (INEP); Lukin, A. (INEP); Sandimirov, S. (INEP); Traaen, T.S.; Vandysh, O. (INEP); Yakovlev, V. (INEP). 1994. Pasvik River Watercourse, Barents region: Pollution Impacts and Ecological Responses Investigation in 1993. NIVA-rapport LNR. 3118.
- Partridge, J. W. 2001: *Persicaria amphibia* (L.) Gray (*Polygonum amphibium* L.). *Journal of Ecology* 89: 487 – 501.
- Schou, J. C., Moeslund, B., Båstrup-Spohr, L., og Sand-Jensen, K. 2017. Danmarks vandplanter. BFN's Forlag.